

zijns vaders bevrijding verkreeg, ook de verlossing bewerkt van menig ander, die om het geloof veroordeeld was. Eene edele daad is zelden, zoo ooit, beperkt tot haar onmiddellijk doel; zij werkt door en voort als eene levende en levengevende kracht,

en het einde ervan weet niemand, behalve Hij van wien de eerste aandrang en ingeving kwam.

E. J. VEENENDAAL.

(Naar 't Engelsch).

DE WRAAK VAN DEN EDELMAN.

Een verhaal uit den tijd der Schieringers en Vetkoopers.

DEN eersten November van het jaar onzes Heeren, veertienhonderd-zes-en-vijftig zat in zijn stins te Engelum in Friesland een edelman in diep gepeins verzonken. Allerlei gedachten vlogen hem door het hoofd, welke meest betrekking hadden op de voortdurende twisten en partijschappen, die de bewoners van zijn gewest verdeelden. Reeds bijna tweehonderd jaren toch woonden de onlusten der Schieringers en Vetkoopers, en verdeelden de bewoners van dit bloeiende gewest in twee kampen die elkander op leven en dood bevochten; die gedurig tegenover elkander in het harnas stonden, en waarin de een den ander zocht te benadeelen en ten gronde te richten. Edelen en onderhoorigen, boeren en burgers, geestelijken en leeken, allen namen er deel aan, en rekenden zich of tot de eene of tot de andere partij. Onze edelman behoorde tot de partij der Vetkoopers, en was door de Schieringers zeer gevreesd, omdat hij in het veld hunne heftigste tegenpartij was, en toch was er onder zijne partijgenooten zeker niemand, die meer dan hij die heillooze twisten betreurde. Ten minste op het oogenblik, waarop ons verhaal begint, scheen hij meer dan ooit den ongelukkigen toestand van zijn vaderland te beseffen.

Althans we hooren hem tot zijne vrouw zeggen: »Het verdrag, dat we den vijftienden Augustus

gesloten hebben, is heden ten einde; het zal zeker wel niet lang duren of de binnenlandsche onlusten zullen weder op nieuw beginnen.»

»Maar,» hernam zijne echtgenoot, »moeten die twisten dan eeuwig duren? Is er geen mogelijkheid op om een duurzamen zoen tot stand te brengen?»

»Het schijnt wel van niet; want de minste aanleiding is genoeg, om het geheele gewest weder in vuur en vlam te zetten. Zoodra de een den ander maar zuur aanziet; zoodra de een maar eene kleine oneenigheid krijgt met den ander; zoodra het eene familielid zich maar benadeelt acht door het ander; of zoodra de een of ander zich maar in zijn rechten, 't zij wezenlijk of voorgewend, gekrenkt gevoelt, heeft men de poppen weer aan 't dansen. Zoo kan men om elk nietig voorwendsel geroepen worden ten strijde. 't Is wel treurig.»

»Maar niemand kan u toch dwingen om in die geschillen deel te nemen,» hernam zijne vrouw.

»Och,» was het antwoord, »men moet wel of men wil of niet; want valt men zelf niet aan, dan wordt men aangevallen; onzijdigheid is onmogelijk, en ofschoon ik door de Schieringers nog zoo gevreesd ben, zoodra het tot eene uitbarsting komt, moet ik wel de wapenen opnemen, of ik ben geen oogenblik zeker, dat men mijne stins niet zal overvallen, en in de asch leggen.»

»Zou men het bestand van den vijftienden Augustus niet kunnen verlengen?» vraagde zijne echtgenoot.

»Kunnen ja, maar willen, dat is eene andere zaak. Den vijftienden van Oogstmaand bestond er reden tot het sluiten van dit verdrag. De Graaf van Holland toch trok een talrijk leger bijeen, en we vreesden, dat hij iets tegen Friesland in den zin had, daarom werden dadelijk alle veeten op zijde gezet, om den Hollandschen graaf met vereende macht te keeren; doch nu blijkt het, dat Filips van Bourgondië ten doel had zijn zoon David op den Utrechtschen zetel te plaatsen, en hem tot Bisschop te doen verkiezen. Het gevaar voor ons gewest is nu voorbij, nu zal men weer beginnen in eigen ingewanden te wroeten; want men wilde het verdrag niet verder doen strekken dan tot heden.»

»Hoe zijn die twisten toch ontstaan, en waarom noemt men elkander Schieringer en Vetkooper?» vroeg de echtgenoot.

»De oorsprong onzer veeten ligt in 'tduister,» was het antwoord, »doch evenals in Holland de Hoekschen en Kabeljauwschen, in Gelre de Heekerens en Bronkhorsten, in Utrecht de Lokhorsten en Lichtenbergers, zoo ontstonden ook hier uit de verwijdering en verbittering der adellijke geslachten deze twisten. Oorspronkelijk was het streven van de rijke en machtige Edelen, om zich van alle aanzienlijke en winstgevendende ambten te verzekeren, en zich te verheffen boven den overigen adel en de eigenerfden de oorzaak. De Schieringers woonden in Oostergoo en kregen dien naam naar de Schieraal of paling, die daar in overvloed gevangen werd; de Vetkoopers vond men in Westergoo en werden zoo genoemd naar de vette runderen, die ze bezaten; zoo althans vermoedt men, zeker is, dat de aanzienlijken en vermogenden tot de Vetkoopers, de minder gegoeden en geringeren tot de Schieringers behoorden. Men herkende elkander aan het groeten; of aan leuzen, woorden of andere teekens, waaronder ook die van het turf aan den haard leggen behoorde. Thans is het niet meer een strijd tusschen aanzienlijken en geringen, want onder alle standen vindt men aanhangers van de eene of andere partij, tot zelfs onder de geestelijken toe, zoodat het eene klooster tot de onzen, het andere tot de tegenpartij gerekend

wordt; de teekens echter zijn grootendeels gebleven. Zoo heeft het nu al twee eeuwen geduurd, en God alleen weet hoe lang het nog duren zal, dat de bewoners van ons schoon en rijk gewest zoo tegenover elkander zullen staan.»

»Het is ontzettend,» zeide de vrouw, »maar wat het vreeselijkste van alles is, dat de geestelijke heeren, die toch beter weten, aan die geschillen deelnemen. Zij moesten, dunkt mij, een voorbeeld geven van liefde en eensgezindheid, en door leer en voorbeeld tot eendracht aansporen. De Heiland toch zegt: hebt uwe vijanden lief, doet wel degenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld doen, en die u vervolgen.»

»Daarin hebt ge volkomen gelijk; doch soms zijn zij juist de oorzaken van het opnieuw uitbarsten van den krijg. Hun rijkdom, hunne welige landerijen en hun vet vee geeft menigmaal aanleiding tot het opvatten der wapenen. Soms ook de vijandschap van het eene klooster tegen het andere, want die kloosters scheuren altijd tegen elkander, en maken nieuwe verbonden met de edelen, elk van zijne partij, om hunne vijanden te verderven.»

»Waren de kloosterbroeders allen zoo gezind als pater Jan Brugman, dan voorzeker zouden de twisten zulk een uitbreiding niet hebben, en misschien spoedig ophouden. Laatst toch was ik in Gaasterland, waar de gemoederen zeer tegen elkander verbitterd waren. Pater Brugman verzamelde eene groote menigte om zich, en sprak o. a.: »Mijne broeders! verzoent u toch met elkander. Hoe aangenaam de vergiffenis van misdaden en verongelijkingen bij Gode is, bewijst u dit onschuldig wichtje.» Toen stelde hij eene vrouw met een kind van eenige maanden op den arm, te midden van zijne toehoorders. »Dit kind,» vervolgde hij, »wiens vader door de partijschap om het leven gebracht is, zal u uit de natuur of door eene bijzondere bestiering Gods een teeken geven, dat het genegen is, nooit den manslag aan zijnen vader gepleegd te zullen wreken.» En zich daarop tot het kind wendende, zeide hij: »Mijn kind! begeert gij vrede en verzoening en zult gij, volwassen zijnde, den dood uws vaders

niet wreken, zoo steek ten teeken daarvan uwe rechterhand op." En waarlijk terstond gehoorzaamde het kind tot elks verbazing. Dit voorval maakte dan ook zulk een indruk, dat een zoen tot stand werd gebracht. Ook ik was er door getroffen, en wenschte wel, dat pater Brugman geheel Friesland doortrok, om overal zoo tot vrede te vermanen. Maar al praat men als Brugman het helpt niet; misschien voor een oogenblik, maar om straks weer met vernieuwde woede te beginnen."

"Nu, begrijp ik," hernam zijne echtgenoot, op wie dit verhaal mede een grooten indruk gemaakt had, "nu begrijp ik, waarom ge sedert eenige dagen zoo in uzelf gekeerd zijt, en zoo'n afkeer gekregen hebt van het voeren der wapenen. Doch ge hebt gelijk, want het kan geen Gode welgevallig werk zijn, om telkens elkander te benadeelen en naar het leven te staan. Wat zouden wij niet een rustig en genoegelijk leven kunnen hebben, als die partijschappen eens ophielden, en ik niet telkens moest vreezen, dat mijne Wybe in den strijd zal komen te vallen."

"Daarvoor behoeft ge toch niet bang te zijn, want ieder kent Scherne Wybe, en weet, dat het niet geraden is zich te dicht in zijne nabijheid te begeven," zeide Grovestins, bij wien de oude heldengeest weer begon te herleven, op dit gezegde zijner echtgenoot.

De edelman toch, wiens gesprek met zijne vrouw wij onze lezers hebben medegedeeld, was niemand minder dan de bij elk Schieringer gevreesde Wybe Sjoerds Grovestins, in de wandeling genoemd Scherne of geschoren Wybe, omdat hij tegen de gewoonte van dien tijd gewoon was zijn kruin of zijn baard te scheren. Dit gebruik had hij aangenomen, om zich te beter te kunnen vermommen, en zoo achter de bedoelingen van zijne vijanden te komen. Nu eens als monnik, dan als boer, een andermaal als gemeen ruiter of bedelaar vermomd, dwaalde hij soms door Friesland rond, om de geheimen zijner tegenstanders uit te vorsch en hunne werken te bespieden. Deze waren dan ook verbeterd op Scherne Wybe en hadden reeds meermalen gepoogd hem gevangen te nemen,

of onverwachts zijne stins aan te vallen en ze te vermeesteren. Telkens echter had Grovestins hunne aanvallen dapper afgeslagen, en in het open veld was niemand zoo gevreesd als Scherne Wybe, want voor zijn zwaard, bestuurd door een krachtigen arm, was geen Schieringer bestand. Kon men zijne stins niet vermeesteren, of in het veld hem overwinnen, dan zou men zich door list of door gehuurde moordenaars van hem ontdoen; doch ook dat gelukte niet, want altijd was Grovestins zijne aanvallers voor, en scheen hij dus gewaarschuwd. Dit maakte zijne vijanden des te verwoeder, maar ook hem te meer gevreesd. Zijnen bondgenooten daarentegen was hij een trouw vriend en beschermer; altijd gereed hen ter zijde te staan, en hen te wreken over geleden onrecht of ondergane beledigingen. 't Was dus niet te verwonderen, dat zijne vrouw verbaasd was, toen zij vernam, dat de strijd hem begon tegen te staan. Zij toch kende zijn moed en onverschrokkenheid, en herinnerde hem er ter kwader ure aan. Zij, de zachtmoedige vrouw, had zoo gaarne gezien, dat haar man zich aan de partijschappen onttrok, en toch zij erkende de waarheid van zijn beweren, dat het onmogelijk was in dien strijd onzijdig te blijven, en er voor hem geene andere keus was, dan strijden of in de handen zijner vijanden te vallen.

Toch hoopte zij, dat de indruk, dien hij door pater Brugman ontvangen had, niet verloren mocht gaan, en zich althans zoo weinig mogelijk meer in de twisten tusschen de Schieringers en Vetkoopers zou mengen, en wilde juist hem antwoorden, toen opeens een felle bliksemstraal, gevolgd door een hevigen donderslag, allen deed opschrikken.

"Wat een vreeselijk onweder," zeide zij tot haren man, "nooit heb ik iets dergelijks gehoord of gezien. De donder rommelt zonder ophouden en de bliksem schittert, dat mijne oogen er van verblinden."

"Ja, wel is het verbazingwekkend," hernam Grovestins, "ik herinner mij niet het ooit zoo zwaar gehoord te hebben. Ook is het om dezen tijd van het jaar veel gevaarlijker dan in den

zomer; ik ben beducht, dat het hier of daar zal inslaan."

"God geve, dat het ons niet moge treffen; het dak van onze Stins is zoo hoog, en de weerhaan er op kon den bliksem lichtelijk aantrekken," hernam de bezorgde huismoeder.

"Is alles wel gesloten, en heeft men zorg gedragen deuren en vensters dicht te doen?" vroeg Grovestins.

"Ik heb zoo even den ouden Aucke nog het geheele huis rondgezonden," antwoordde zijne gade, "en gij weet, dat hij zeer zorgvuldig is."

"Dan moeten we ons aan Gods bescherming overgeven, en ons en onze bezittingen in Zijne handen stellen."

Nauwelijks echter hadden zij hunne knieën gebogen en hunne gebeden ten hemel opgezonden, om voor het dreigend gevaar bewaard te blijven, of het geheele vertrek werd door een bliksemstraal als in vuur en vlam gezet, waarop onmiddellijk een geweldige donderslag volgde.

Verschrikt sprongen zij op, waarna Grovestins zeide: "dat heeft zonder twijfel een ongeluk ten gevolge."

In angstige spanning bleven de echtelingen een oogenblik roerloos bij elkander staan, en Grovestins was juist voornemens de kamer uit te gaan, om te zien of er iets gebeurd was, toen zijne vrouw, bleek van schrik, hem naar het venster trok en zonder spreken met den vinger naar den kant van Berlikum wees.

"Zoo waar ik leef," zeide Wybe, "daar staat de kerktoeren van Berlikum in brand. Wel mocht ik zeggen, dat het gevaar nabij was," en met deze woorden greep hij naar zijne muts, met het voornemen de deur uit te ijlen; doch zijne vrouw hield hem tegen en smeekte hem, haar in dezen toestand niet te verlaten.

"Ginds heeft men ongetwijfeld hulp nodig," voegde Grovestins haar toe, "het past niet werkeloos te blijven, wanneer men in staat is, zijnen medemenschen bijstand te bieden."

"Ge wilt naar Berlikum gaan en bedenkt niet, dat ge daar midden onder uwe vijanden, de Schieringers, zult zijn," sprak de beangste vrouw;

doch hij antwoordde: "Vriend of vijand, Schieringer of Vetkooper, allen zijn schepselen van ééne God. Hij, die om veete en partijchap denkt, wanneer zijne medemenschen in nood zijn, is niet waard, dat adellijk bloed door zijne aderen vloeit. Daarenboven, ik ga mij op mijne vijanden wreken en die wraak zal zoet zijn. Voor ons is het gevaar voorbij, hoogst zelden toch treft het onweder tweemaal na elkander op dezelfde plaats. Ik wil dus zien, wat ik te Berlikum kan uitrichten. Vaarwel, mijne dierbare, troost u in de eenzaamheid; zoodra alles daar geschikt is, kom ik met Gods hulp terug."

Dit zeggende verwijderde hij zich, en liep zoo snel mogelijk den weg op naar Berlikum.

Hij had goed gezien; bij zijne aankomst stond de zware, prachtige toren in vollen gloed. Aan blusschen was, bij de gebrekkige middelen, welke men toen bezat, niet te denken, en nauwelijks was Grovestins een half uur aanschouwer van den fellen brand geweest, of het gebouw stortte met een vreeselijk gekraak in. De vlammen verspreidden zich naar alle kanten, en grepen de omliggende gebouwen aan. Een brandend stuk hout viel op het dak van een nabijstaand huisje, en stak het lichte getimmerte in een oogenblik aan. De eigenaar was van beroep timmerman, en een hevig aanhanger van de Schieringers. Reeds menigmaal had hij, uit onverzoenlijke wraakzucht er op geloopen, om Grovestins, den gevaarlijksten bestrijder van zijne partij, verraderlijk van het leven te berooven. Thans was hij druk bezig met de kostbaarheden en sieraden uit de kerk te redden, terwijl zijne vrouw met hare drie oudste kinderen op den vloer op hare knieën lag God en alle heiligen om hulp aan te roepen. Het jongste harer kinderen lag in het kamertje daar naast rustig in een bedstede te slapen.

Het volk, dat buiten stond, riep met luide stem de vrouw toe, uit de woning te komen, zoo ze niet levend wilde verbranden. Doodelijk ontsteld en bevende over al hare leden stortte de ongelukkige, van hare drie kinderen vergezeld, het huis uit en viel bijna in onmacht in de armen van een harer burens. Opeens echter tot bezinning

komende, riep zij op een hartverscheurenden toon: »Ach, mijn kind! onze kleine Anna ligt nog in de achterkamer en is reddeloos verloren!»

Het dak dreigde reeds in te storten, en de vlammen sloegen naar alle kanten uit, zoodat niemand het wagen durfde naar binnen te gaan, om het ongelukkige kind van daar te halen. Op dit oogenblik kwam Grovestins, die zich tot nu toe bij de kerk had opgehouden, aangeloopt en vroeg met drift, waarom men daar zoo beducht en verslagen bij elkander stond. Een oud man uit den hoop vertelde hem in korte woorden het gebeurde, en zonder zich verder te beraden, stortte Wybe het brandend huis binnen en verdween in den rook.

»Roekelooze waaghals,» riep de oude hem na, »gij zult die onbezonnenheid met den dood bekoopen.»

»Het is onmogelijk, dat hij er weder uitkomt,» zeide een ander.

»Zie, zie!» riep een derde, »daar valt het dak reeds in.»

Een vrouw uit de omstanders vroeg aan haren buurman, of het niet de Vetkooper Grovestins van Engelum was, die zijn leven daar zoo onversaagd in de waagschaal stelde? doch men had nog geen tijd gehad haar te antwoorden, toen Wybe met het kind op den arm zich een weg door de vlammen baande en met één sprong door het venster op de straat kwam. Zijne kleederen waren overal verzengd en gebrand, terwijl zijn gelaat verschroeid en geheel zwart van den rook was. Nauwelijks had hij het kind aan de naastbijstaande moeder in handen gegeven, of de vader kwam buiten adem aangeloopt. Bij de kerk het gevaar, waarin zijne vrouw en kinderen verkeerden, vernomen hebbende, was hij bijna zinneloos van daar gerend, om hen zoo mogelijk nog te redden. Verbaasd en buiten zichzelf van blijdschap staarde hij in het rond, toen hij alles, wat hem dierbaar was, behouden zag. Bijna kon hij zich van zijn geluk niet overtuigen, omdat men hem gezegd had, dat alle menschelijke hulp vruchteloos was. Maar hoe stond hij verwonderd, toen men hem verhaalde, dat Grovestins de rodder van zijn

kind was. Grovestins, de gehate Vetkooper, dien hij zoo menigmaal naar het leven gestaan had. Deze had zich dadelijk na het bedrijven van zijne edele daad willen verwijderen, doch de boeren hadden hem omsingeld, en hem zulke ondubbeltzinnige bewijzen van bewondering en dankerkentenis gegeven, dat het hem niet mogelijk was, weg te komen. Toen de gelukkige vader hem herkende, trad hij schaamrood en ten uiterste verlegen op hem toe en stotterde eenige woorden, welke eene dankbetuiging moesten beteekenen.

Bewogen met den verslagen toestand van den man, dien hij zeer wel kende, reikte Wybe hem de hand, en sprak ten aanhoore van de geheele vergadering hem aldus aan: »Gij ziet thans, dat ook een Vetkooper goed kan handelen; ik wist, dat gij dat huisje bewoondet, en heb toch niet gearzeld uw kind ter hulp te snellen. Laten we verder geen woord over deze zaak meer spreken, maar ons best doen, om hier meerdere ongelukken te voorkomen.»

Bemoedigd door deze vriendelijke behandeling, kreeg de timmerman zijne vrijmoedigheid terug, en riep in vervoering uit: »Edelmoedig man! hoe zal ik u deze brave daad ooit vergelden. Op mijne knieën smeek ik u vergeving voor al het leed, dat ik u heb willen berokkenen, en dat God telkens genadig heeft verhoed. Maar nu zweer ik mijne partij af, en ga tot de Vetkoopers over; u, grootmoedige Grovestins, zal ik mijn leven lang met alle krachten en vermogens bijstaan.»

»Neen, waarlijk,» viel Wybe hem op een ernstigen toon in de rede, »zoo moet gij niet handelen; blijf uwe partij getrouw, ook onder de Schieringers treft men goede lieden aan, maar stel van dit oogenblik af alle verraderlijke oogmerken uit uwen zin, en val mij noch iemand anders meer onverhoeds op het lijf. Zoo lang onze ongelukkige partijschappen duren, moet ieder bij zijne partij blijven. Tast mij in het open veld aan en spaar mij niet, ook ik zal dan alleen in u den Schieringer zien. Laten wij voor het overige vrienden blijven.»

De ander wilde hierop antwoorden, doch Wybe verwijderde zich haastig onder de menigte, welke

hem met open mond aanstaarde. Toen hij eenige schreden van hen af was, barstte hunne opgewondenheid in woorden los, en zij riepen hem met geestdrift na: »Leve Wybe Grovestins! leve de grootmoedige en onversaagde Vetkooper!»

Door het instorten van het huisje van den timmerman was de brand gebluscht, en toen er geene nieuwe uitbarsting meer te vreezen was, ging Grovestins met het zalig gevoel een goede daad verricht en zich zóó op zijne vijanden gewroken te hebben, naar zijne stins terug.

Grovestins had niet tevergeefs gevreesd, dat de burgeroorlog na het eindigen van het bestand, opnieuw zou uitbarsten. Ditmaal was het de abt van het klooster Mariëngaard te Hallum, die in twist geraakte met een edelman daar, over het bezit van eenige landerijen. De edelman moest zich gewapenderhand tegen de kloosterlingen verzetten, welke de vruchten van het land kwamen inhalen; doch hem werd in het gevecht een arm verbrijzeld, aan welke wonde hij kort daarna overleed. Zijn neef nam bloedwraak op de kloosterlingen, en de Schieringers en Vetkoopers stonden weldra weder gewapend tegenover elkander. Wel werd de zaak door de abten van andere kloosters in der minne bijgelegd, doch het duurde niet lang of in een ander gedeelte van Friesland ontbrandde de strijd opnieuw. Grovestins kon niet lang een werkeloos toeschouwer blijven; ook hij werd opnieuw in de twisten gewikkeld; doch van de Berlikummers, had hij, na den brand van den kerktoeren, geen last, en van den timmerman niets meer te vreezen. Integendeel, deze had zijne partij verzaakt, en stond voortaan Scherne Wybe trouw ter zijde. Meermalen predikte pater Brugman tegen het heerschen der verdeeldheden, en ofschoon de welsprekendheid van dien monnik soms eenigen indruk maakte, toch kon hij op den duur zóó niet praten, dat de zwaarden in de scheeden bleven

rusten, want zijne eigene kloosterbroeders handelden niet naar zijne leer.

Jarenlang duurde nog de strijd. Menige stins werd nog in asch gelegd; menige oogst verwoest, en, wat het ergste was, menig menschenleven werd aan die heillooze twisten opgeofferd. Ook Grovestins zou als een offer der partijschappen vallen. Den 27sten Mei 1482 in den vroegen morgen kondigde de poortwachter het stille huisgezin te Engelum aan, dat eene groote menigte gewapende krijgslieden zich gedurende den nacht in de nabijheid van het slot gelegerd had. Kort daarna kwam een heraut de overgave van de stins eischen.

Deze eisch werd fier van de hand gewezen, want Grovestins was de man niet om zich zonder hardnekkige verdediging over te geven. Ware door de uitvinding van het buskruit de wijze van oorlogvoeren niet veranderd, voorzeker zouden de vijanden niet zoo gemakkelijk zijne stins bemachtigd hebben, want zijn slot was een der sterkste uit Friesland. Ook nu gelukte het zoo spoedig niet, doch terwijl Wybe zich op den toren van zijn slot bevond, om de handelingen van den vijand gade te slaan, werd hij door een kogel doodelijk getroffen. Nu begon de bezetting den moed te verliezen, de stins werd overgegeven, en door den vijand tot den grond toe geslecht.

Ook na den dood van Grovestins bleven de partijschappen in Friesland voortwoeden, totdat het eindelijk den Hertog van Saksen gelukte ze te onderdrukken; maar om tevens aan de Friesche vrijheid een einde te maken. Toen daarna het licht des Evangelies door de Hervorming opnieuw ontstoken, in Friesland doordrong; de kloosters werden opgeruimd, en de Friezen vereenigd werden om pal te staan voor de vrijheid van Godsdienst, verdwenen onder hen de partijschappen en met haar de leuzen van Schieringers en Vetkoopers.

J. C. LUITINGH.